

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO KARNE SĄDU NAJWYŻSZEGO IZBA KARNA I IZBA WOJSKOWA

Kodeks karny

Art. 42. Kara grzywny z art. 42 § 2 k.k. ma charakter represyjnowychowawczy i piętnuje ona chęć zysku i to niezależnie od tego, czy sprawcy udało się ze swego przestępstwa osiągnąć korzyść, czy nie — czy wyrządził on faktycznie szkodę, czy też jedynie usiłował ją wyrządzić (7 I 1965 — V K 425/64).

Art. 79. Przepis art. 79 k.k. może mieć zastosowanie tylko wówczas, jeżeli sprawcę czynu zabronionego pod groźbą kary uznano za nieodpowiedzialnego, a jego pozostawianie na wolności grozi niebezpieczeństwem porządkowi prawnemu. Wymóg więc nieodpowiedzialności jest koniecznym elementem dla zastosowania art. 79 k.k. (10 IV 1965 — V K RN 345/65).

Art. 90. Zatarcie skazania jest wprawdzie fakultatywne, pozostawione uznaniu sądu, jednakże odmowa zastosowania tej instytucji prawa karnego — w wypadku, gdy spełnione zostały warunki z art. 90 k.k. — może nastąpić tylko z przyczyn szczególnie uzasadnionych. Za taką zaś przyczynę nie można uznać samego charakteru czynów, bez uwzględnienia okoliczności, w jakich czyny te zostały popełnione (3 IV 1965 — II KZ 36/65).

Art. 215. Nie każde zachowanie się kierowców uchybiających zasadom pierwszeństwa przejazdu stanowi wymuszenie tego przejazdu, jakkolwiek zewnętrzne zachowanie się ich przedstawiać się będzie zawsze jako nierespektowanie znaków ostrzegawczych, o ile takie były ustawione.

Kierowca pojazdu mechanicznego wymuszający pierwszeństwo przejazdu, zawsze będzie działał od strony winy w płaszczyźnie art. 14 § 1 k.k., gdyż nie liczy się on z nikim i niczym, byleby sparaliżować, wolę tego, któremu to pierwszeństwo przysługuje.

Nie można jednak stawiać znaku równania między takim kierowcą a tym, który tylko z braku wycucia sytuacyjnego, powierzchownej obserwacji skrzyżowań dróg, mylnego i niedokładnego obliczenia czasu lub braku odpowiedniego doświadczenia bezpodstawnie przypuszcza, że zdąży jeszcze w porę przejechać skrzyżowanie lub zbieg dróg przed tym, któremu to pierwszeństwo przysługuje.

Obaj ci kierowcy będą odpowiadać za skutek, tj. za spowodowanie niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji lądowej, lecz o ile u pierwszego z nich, który wymusza pierwszeństwo przejazdu, wina jego, będzie się wyłącznie kształtować w płaszczyźnie art. 14 § 1 k.k. — o tyle u drugiego z nich może się ona przedstawiać — w zależności od konkretnych i obiektywnych warunków danego przypadku — jako lekkomyślność lub niedbalstwo (art. 14 § 2 k.k.) (17 XII 1964 — V K 773/64).

Art. 230. Zagadnienie szczególnej ostrożności łączy się z zasadą ograniczonego zaufania jedynie w stosunku do użytkowników dróg — natomiast w stosunku do oznakowań na przejazdach kolejowych bez zapór użytkownik kieruje się zasadą pełnego zaufania, że odpowiednie sygnały i znaki ostrzegawcze nie tylko dosta-

tocznie uprzedzają kierujących pojazdami o zbliżaniu się do takiego przejazdu, lecz również o tym, że jest on prawidłowo urządzony (5 X 1964 — IV K 249/64).

Art. 251. Samowolne używanie cudzej rzeczy nie stanowi przymusu ani przemocy w rozumieniu art. 251 k.k., jeżeli nie oddziałuje na ciało lub psychikę pokrzywdzonego tak dalece, iż zmusza go do poddania się woli sprawcy oraz jeżeli ze strony sprawcy nie ma ono na celu zmuszenia pokrzywdzonego do działania, zaniechania lub znoszenia niezgodnego z jego wolą (3 X 1964 — Rw 1135/64).

Art. 286. Pogląd rewizji, że oskarżony nie może ponosić odpowiedzialności karnej z art. 286 k.k., jako zatrudniony na podstawie umowy zlecenia — nie jest słuszny. Bowiern rodzaj i charakter wykonywanych przez radcę prawnego czynności jest taki sam bez względu na to, na podstawie jakiej umowy został on w danym przedsiębiorstwie lub instytucji zatrudniony (8 I 1965 — II K 266/64).

Kodeks postępowania karnego

Art. 94. Przepis art. 94 § 1 k.p.k. o prawie odmowy zeznań stanowi wyjątek od zasady, którą jest obowiązek składania zeznań przez świadków. Przepis ten, stanowiący wyjątek i ograniczający zasadę prawdy obiektywnej, nie może ulegać wykładni rozszerzającej. Dlatego też przyjąć należy, że prawo odmowy zeznań na podstawie art. 94 § 1 k.p.k. przysługuje świadkowi jedynie w odniesieniu do tego oskarżonego, z którym pozostaje w stosunku przewidzianym w tym przepisie, w odniesieniu zaś do innych oskarżonych w danej sprawie, z którymi w takim stosunku nie pozostaje, świadek ma obowiązek złożenia zeznań. Jednakże w takiej sytuacji, jeżeli świadek zeznaje co do oskarżonych obcych, sądowi nie wolno skorzystać z tych zeznań w stosunku do oskarżonego, co do którego świadek na podstawie art. 94 § 1 k.p.k. skorzystał z przysługującego mu prawa odmowy (3 II 1965 — II K 224/64).

Art. 324. 1. Sądy I i II instancji rozpoznające sprawę na podstawie nowego aktu oskarżenia, wniesionego po uzupełnieniu śledztwa lub dochodzenia, dokonany wskutek orzeczenia sądu I instancji w myśl art. 305 k.p.k. lub wskutek orzeczenia wydanego przez sąd II instancji w trybie art. 388 § 2 k.p.k. albo przez Sąd Najwyższy w trybie rewizji nadzwyczajnej w myśl art. 395 k.p.k. w związku z art. 388 § 2 k.p.k., są związane przy wymiarze kary zakazem *reformatio in petus* w wypadku, gdy poprzedni wyrok sądu I instancji skazujący oskarżonego za ten czyn został uchylony wyłącznie w wyniku rewizji założonej na korzyść oskarżonego.

2. Doręczenie oskarżonemu odpisu rewizji zwykłej lub rewizji nadzwyczajnej, wniesionej na jego niekorzyść, a domagającej się zastosowania do czynu oskarżonego surowszej kwalifikacji prawnej i niekorzystnej dla niego zmiany orzeczenia o karze, czyni bezprzedmiotowym stosowanie przepisu art. 324 § 2 k.p.k.

3. Przepis art. 387 k.p.k. nie uzależnia poprawienia wadliwie zastosowanej kwalifikacji prawnej od uprzedzenia stron przewidzianego w przepisie art. 324 § 2 k.p.k. Cała Izba 26 II 1965 — VI KO 7/64).

Art. 331. Uwzględniając powództwo cywilne w procesie karnym, sąd powinien orzec — w rozmiarze 'usprawiedliwionym wynikami postępowania — o wszelkich roszczeniach majątkowych powoda, jakie wynikają z przytoczonych przez niego faktów.

Zasądzenie od skazanego na rzecz powoda cywilnego symbolicznej złotówki jest równoznaczne z pozostawieniem bez rozpoznania roszczeń majątkowych wy-

nikających z przestępstwa, chyba że sąd w wyroku stwierdził, iż zasądzenie symbolicznej złotówki wyczerpuje w całości zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę (7 s. 17 III 1965 — VI KO 14/64; zasada prawna).

Art. 377. Przyczyny bezwzględnej nieważności orzeczeń nie są wyliczone w sposób wyczerpujący w kodeksie postępowania karnego. Ustawa wylicza je przykładowo, pozostawiając ustalenie innych przypadków orzecznictwu sądów. Do takich przyczyn nieważności należy zawsze pogwałcenie przez sąd zasadniczych przepisów postępowania karnego o charakterze publicznym, a do takich przyczyn niewątpliwie zaliczyć wypadnie rozpoznanie sprawy w trybie dla tej sprawy nieprzepisanym.

Ustawa z dnia 22 maja 1958 r. o zaostreniu odpowiedzialności za chuligaństwo (Dz. U. nr 34, poz. 152) wprowadziła w art. 6 szczególnie tryb postępowania uproszczonego, przyśpieszonego, w którym rozpoznanie sprawy przez sąd powiatowy następuje bezzwłocznie po zatrzymaniu sprawcy czynu o charakterze chuligańskim. Ustawa wylicza przy tym szczegółowo te przestępstwa, które podlegają rozpoznaniu w tym trybie. Postępowanie przyśpieszone dopuszcza nieprzeprowadzenie dochodzenia, nie wymaga sporządzenia aktu oskarżenia, który zastępuje pisemne lub ustne zawiadomienie o przestępstwie przez funkcjonariusza MO.

Przepis art. 6 § 4 cytowanej ustawy z dnia 22 maja 1958 r. właśnie ze względu na ów szczególnie, uproszczony tryb postępowania, wyraźnie zakreśla jako górną granicę kar, które mogą być sprawcy wymierzone, karę 6 miesięcy aresztu. W wypadku zaś uznania przez sąd za konieczne wymierzenia kary surowszej — dla pełnego zagwarantowania prawa oskarżonego do obrony — ustawa wymaga przekazania sprawy do postępowania zwykłego (7 s. 17 XII 1964 — VI KO 71/64).

Art. 377. Brak chociażby jednego podpisu członka składu sądującego pod sentencją wyroku ogłoszonego na rozprawie stanowi nieważność wyroku przewidzianą w art. 377 lit c k.p.k. (2 IV 1965 — VI KZP 3/65).

Kodeks wojskowego postępowania karnego

Art. 2. Jeżeli w akcie oskarżenia zarzucono oskarżonemu czyn oceniony jako jedno przestępstwo, a sąd na rozprawie dochodzi do wniosku, że objęte zarzutem oskarżenia zdarzenie stanowi kilka czynów i tym samym kilka przestępstw, skazanie oskarżonego za te przestępstwa nawet wbrew stanowisku prokuratora nie stanowi wyjścia poza oskarżenie i nie narusza zasady skargowości, lecz stanowi zastosowanie przez sąd innej kwalifikacji prawnej niż się domaga oskarżyciel, do czego sąd jest zawsze uprawniony, ewentualnie stosując uprzedzenie, o którym mowa w art. 246 § 3 k.w.p.k. (22 II 1965 — Rw 25/65).

Art. 187. Uchybienie dotyczące nieprzedstawienia podejrzanemu w toku postępowania przygotowawczego zarzutów identycznych z zarzutami aktu oskarżenia i nieprzesłuchanie podejrzanego po przedstawieniu mu tych zarzutów, jako naruszające zasadniczą gwarancję procesową podejrzanego zawsze świadczą o nie-należyтым przygotowaniu rozprawy przez prokuratora, zawsze stanowią podstawę do skierowania sprawy przez kierownika sądu, do którego wpłynął akt oskarżenia, na posiedzenie niejawnego sądu w ramach przygotowań do rozprawy (art. 187 lit a k.w.p.k.) i zawsze stanowią podstawę do zwrócenia akt prokuratorowi celem naprawienia tych uchybień w postępowaniu przygotowawczym na mocy art. 188 § 1 Ut a k.w.p.k. (15 IV 1965 — Z 7/65).

Mały kodeks karny

Art. 5. Dla bytu przestępstwa z art. 5 m.k.k. pobudka działania jest obojętna. Czy to będzie bowiem chęć zysku, ozy chęć bezinteresownego szkodenia z wrogości, czy korzyść w postaci wyjazdu za granicę — przestępstwo jest popełnione z chwilą przedsięwzięcia działania skierowanego bezpośrednio do osiągnięcia zamierzonego skutku. Jeżeli więc nawet głównym celem sprawcy jest wyjazd do innego kraju, ale sprawca zdąża do tego' celu poprzez wejście w porozumienie z osobą działającą w interesie obcego rządu lub obcą organizacją z zamiarem działania na szkodę Państwa Polskiego, to czyn taki wyczerpuje znamiona przestępstwa określonego w art. 5 m.k.k. Działanie oskarżonego w postaci usiłowania zostało spełnione z chwilą przesłania pisma do obcego wywiadu (6 I 1965 — II K 340/64).

Ustawa z dnia 22 maja 1958 r. o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo (Dz. U. nr 34, poz. 152)

Art. 1. Ocena osobowości sprawcy z punktu widzenia jego dotychczasowego postępowania nie decyduje o chuligańskim charakterze czynu lub o braku tej cechy, decyduje natomiast aktualny stosunek do popełnionego czynu (strona podmiotowa) oraz obiektywna wymowa samego czynu (strona przedmiotowa przestępstwa) (29 IX 1964 — Rw 1068/64).

Ustawa z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej (Dz. U. nr 36, poz. 228)

Art. 1. Wyłudzenie jako jedna z form zagarnięcia imienia społecznego ma miejsce nie tylko wówczas gdy wprowadzenie w błąd osoby reprezentującej to mienie polegało na wykorzystaniu jej znikomego doświadczenia zawodowego, ale także wtedy gdy było ono wynikiem niedbałego wykonywania zleconych jej obowiązków (8 IV 1965 — III KR 5/65).

Art. 4. Istotą przestępstwa z art. 4 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. jest nabycie lub przyjęcie mienia społecznego z wiedzą, że zostało ono uzyskane przez zagarnięcie; jeżeli mieniem tym są pieniądze, znamiona przestępstwa są wypełnione i w tym przypadku gdy sprawca — zamiast lub obok pieniędzy — przyjmuje ich równowartość, np. w postaci rzeczy lub usług. Jest to proste następstwo faktu, że pieniądź stanowi powszechny środek płatniczy. Użyte natomiast w art. 4 § 2 omawianego artykułu pojęcie „dochodu” sprawcy interpretować należy w znaczeniu potocznym jako źródło korzyści majątkowej; jest to „dochód” przede wszystkim w sensie ekonomicznym, a nie prawnofinansowej kategorii (8 III 1965 — IV K 300/64).

Ustawa z dnia 10 grudnia 1959 r. o zwalczaniu alkoholizmu (Dz. U. nr 69, poz. 434)

Art. 31 § 1. Norma przepisu art. 31 § 1 ustawy z dnia 10 grudnia 1959 r. o zwalczaniu alkoholizmu nie ma zastosowania do podżegacza i pomocnika (7 s. 4 III 1965 — VI KO 40/64).

Dekret z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii (Dz. U. nr 27, poz. 174)

Art. 7. Przepis art. 7 pkt 4 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii obejmuje swoim zakresem przewidziane w art. 293 k.k. współdziałanie w stosunku do przestępstwa określonego w art. 290 § 1 k.k. (7 s. 18 II 1965 — VI KO 43/64).

Art. 7. Norma art. 7 pkt 6 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii wyłącza cd dobrodziejstw tej amnestii każdy czyn, stanowiący przestępstwo określone w art. 3 lub w art. 39 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa (Dz. U. nr 30, poz. 192 z późniejszymi zmianami) (7 s. 7 V 1965 — VI KZP 17/65).

Art. 11. Jeżeli amnestię zastosuje sąd w składzie trzyosobowym zamiast w składzie jednoosobowym, to nie stanowi to tego rodzaju naruszenia przepisów postępowania, które mogłyby mieć ujemny wpływ na treść orzeczenia (7 X 1964 — Z 14/64).

Zebrał *Stefan Kalinowski*